

Aljoša Pužar

Rukopisne zbirke iz ostavštine Nike Milačića (Milazzi)

Aljoša Pužar, *Rijeka, stručni članak, Ur.: 25. lipnja 1993.*

UDK: 091.244:866.2

Tema je rada rukopisni materijal s početka XIX. st., nabožnog (liturgijskog i izvanliturgijskog) sadržaja, pronađen u ostavštini Nike Milačića (Milazzi) (1882-1965), profesora Državne realne gimnazije u Sušaku. Autor izvještava o temeljnim odlukama nalaza, upućujući na izraženiju zanimljivost pojedinih dijelova i široke mogućnosti jezikoslovnog, ortografskog i književnopovijesnog opisa i analize.

U ostavštini Nike Milačića (Milazzia) (1882-1965), profesora Državne realne gimnazije na Sušaku, pronađen je pisani (rukopisni) materijal s početka XIX. st. Napis je nabožnog karaktera i svojim jezičnim i književnim sadržajem, kao i primijenjenim ortografskim načelima, predstavlja otkriće koje se možda i ne ističe posebice stranom ili jedinstvenom vrijednošću, ali se pažljivijem istraživaču otkriva kao zanimljiv premet mogućeg znanstvnog opisa i analize.¹

Prvi se dio nalaza odnosi na uređenu zbirku liturgijskih i uopće nabožnih tekstova, namijenjenih večernjoj Službi.

Riječ je o rukopisu *Officium tenebrarum*, pisanu 1830. u mjestu Lukovu Otočkom, koji je sastavila Ivana Marić ili Marinac (*DESCRIPTUM IN LUCOVO A IOANNE MARINZI - PARACHE /BARACHO?/*).

Ovaj je oficij (zbirka propisanih tekstova), osim navedenih latinskih dijelova naslovne stranice, u potpunosti ispisan hrvatskim jezikom ikavskog tipa i na sveukupno stotinu trideset i šest paginiranih i šesnaest nepaginiranih stranica donosi osamdesetak prigodnih pjevanja (SPIVANJE, PIVANJE), čitanje (ŠTENJE) i molitvi.

Oficij "službeno" završava stotinu trideset i šestom stranicom (*SVERHA / U LUCOVU NA 12 MARZA 1836 PRIPISANO*). Na prvom je dakle dijelu Ioanna Marinzi radila šest godina.

Preostalih šesnaest stranica donosi veoma lijepo ispisane *LITANIE OD MUKKE ISUKRSTOVE*, te što je posebno važno, dvije *PISME*, dakle ne crkvena *PIVANJA*, već upravo pjesme. Te su pjesme, iako didaktično-nabožne, vjerojatno izvanliturgijske naravi i svojim rješenjima pretendiraju na očitu (iako možda nesvjesnu) književnu funkciju, pa su i u rukopisu na poseban način istaknute. *PISMA V. (Za pripovijdanje*

od pokore) i *PISMA 20^a* (bez naslova), svojim rednim brojevima upućuju na prepisivački predložak bogatijeg sadržaja. Napokon i sam oficij zbog sličnih razloga (redni brojevi tekstova), kao i zbog sužene namjene (večernje mise i bdijenja), te oznake N XVI na naslovnici treba sagledavati kao sastavni dio pretpostavljena niza sličnih zbirki, moguće iz pera istog zapisivača.

Završne *PISME* mogući su relikti - ostatak kakva crkvenog prikazanja ili slična predložka javnoj izvedbi, jer se u obradi veoma česte pasionske tematike služe izrazitijim dramskim tonom i monološkom tehnikom (izravno obraćanje rassetog Isusa vjernicima).

(...)

Rad vas sam izbijen
I na Krix pribijen
Odkupitelj
Znojmeje polio
Svu Kerv sam prolio
Vas Spasitelj
Zvuxime svezasě.
Tesko raztezasě.
moje Ruke
Krivo obtuxise
Na gorke odsudisě
Zavas Mŭke

(3. strofa iz *PISME V*)

Konačno, korice (uvez) ovog oficija svojom zanimljivošću ne odudaraju od bogata sadržaja. Sastoje se, naime, od uljepljenih slojeva vojnih "graniczarskih" naredbi iz 1829. g., pa time nalaz poprima odlike historičkog spisa koji sadržajno (ali ne i jezikom) izlazi manjim dijelom iz okvira filološkog interesa.

(...)

Tere on rece i ucsinjena jesu on za
povidi i stvorena bihu.
Odluci njih od vika, i po sve vike vikov
zapovid stavi, i nechiejŭ poverchi.
Falite Gnă od zemlje zmai i sve dum
bine
Ogain, grad, snig, led, duh gromovni
Koja cine rias (?) njegovŭ.
Planine i sve glavice derva plodovi-
ta ŷ svi Cedri.
Xivine i svekolike Ovze zmie i
ptice perjate.
Kralji zemaljski i svi puci. poglavi
ce ŷ svi suci zemlje:
Mladichi y Dvice starzi s'mlajimi
nek fale ime Gnŭvo. jereje uzviseno
ime njega samoga

(...)

(Iz *PIVANJA 148*)

Drugi se dio nalaza odnosi na rukopisnu zbirčicu nabožnih pjesama i molitvi (mahom u nedosljedno provedenim simetričnim osmercima AA BB). Ti su zapisi pronađeni

među stranicama talijanskog nabožnog djelca *APPARECCHIO e RINGRAZIAMENTO per ricevere con frutto i santissimi SACRAMENTI DELLA CONFESSIONE E COMUNIONE*, Venezia 1824. presso Antonio Rosa.²

Riječ je o šesnaest koncem uvezanih stranica formata 7.5 x 11.5 cm, bez paginacije, datacije, imena zapisivača ili mjesta nastanka.³

Zbirka se sastoji od ukupno osam pjesama, koje redovito završavaju molitvom. Sadržajno raznorodne pjesme, naslovljene su po danima za koje su namijenjene (*NA DAN BOXGIGA DNEUA, U PETAK, U SUBOTU, U NEDIGLIU, U PARUI DAN, U UTORAK U SRIDU, OSMI DAN*).

Jezične i ortografske osobine, kao i rukopis, odvajaju ove zapise od prvog nalaza (oficija), pa nije vjerojatno da je malu osmeračku zbirku također sastavila *IOANNA MARINZI*. Ta je zbirka ortografski, uvjetno rečeno, "lošije riješena" i mogla je nastati prije *officiuma* ili pak u drugom jezičnom arealu, moguće krčkom (v. bilj. 1).

U utorak

Milosti oca nebeskoga
od pristologia souraiskoga
sina posia na suit doli
da ozdraui nasse boli
Kad srichni dasgodise
da od Diue porodisse
Grad nebeski i sua xmgla
na pugniena bi veselgia
Kad naurime muke suete
mepikom (?) dua na desete
Kad jur bise prislo urime
issus suito da primine
hoti nosam blagouati
tilo suoje gnimi podati
gourechi suami budem
dokla bude uas suit sugie(n)

...

Ouu oblast ui primite
Kuju gia cinim s (?)
ouim darom tila moga
utisnite oca moga
Mane sina jedinoga
Bogu očü pridragoga
Kad budete prikazati
suaki car kie dar podati

...

Molimote o issuse
na puk oui sti smiluisse
ocuuuajga zla suakoga
i napasti duha zloba.
Ouo misto ti ocuuuaj
plod zemalski uzmogina(j) (?)
da u raiskom paka gradu
duse ciste Bogu dadu

Amen!

Moguća jezičnopovijesna i dijalektološka analiza ovih nalaza mogla bi se utemeljiti na utvrđivanju jezičnih karakteristika lukovskog kraja na početku prošlog stoljeća (ili u pretpostavljenom starijem razdoblju nastanka predložaka), na komparaciji u povijesnom slijedu (za *OFFICIUM*), te usmjeriti napore na pokušaj utvrđivanja mjesta i vremena nastanka osmerračke zbirke upućujući na moguće izvore.

Ortografska će analiza nedvojbeno upozoriti na čitav niz uobičajenih dopreporodnih pravopisnih "samorješenja" i nedosljednosti, ali i na sasvim određene pokušaje optimalna usustavljenja, upućujući na eventualnu starost zapisa, odmak od sustava (pretpostavljenog prepisivačkog predloška), na stupanj jezične kulture zapisivača itd.

Naposljetku, književnopovijesna bi se analiza u prvome redu trebala utemeljiti na dijelu spoznaja suvremene književne folkloristike, a navlastito na izgrađenu pristupu kompleksu "pučke književnosti", čiji teoretičari posebno ističu važnost starijih rukopisnih zbirki pučkog karaktera koje svjedoče o razvojnom putu tog zanemarena dijela nacionalne književne baštine.

Ovom bi se analizom, pored toga, trebalo iščitati formalne karakteristike pronađenih tekstova, metar i rimu, te se u zaključku ozbiljnije pozabaviti izvorima tih zapisa (posebice postavljenom tezom o mogućoj vezi *PISAMA* i *CRKVENIH PRIKAZANJA* pasionskog tipa, koja ipak pokazuje očite manjkavosti u pitanju uobičajena stiha naših prikazanja - osmerca, te ne upućuje na bitnije arhaičan jezični sloj).

Navedena bi istraživanja, predmnijevamo, mogla naposljetku još jednom potvrditi važnost i zanimljivost takvih "malih" ili "pučkih" nalaza, koji nas ipak bogatstvom jezičnog i književnog bića vode boljem razumijevanju starog civilizacijskog koda iz kojeg smo ponikli.

BILJEŠKE

¹ Pronađene je rukopise prof. Milačić naslijedio od svoga strica Miké (Mikó) Milazzia, postolara iz Punta, podrijetlom "Bascana" i njegove žene Jelé, "žene nepismene". Kako su ti nalazi stigli do Milazzievih, nije nam poznato. Sav je pronađen materijal pohranjen i popisao u obiteljskog knjižnici Pužar - Rijeka.

² Ova talijanska knjiga praktičnih naputaka za "uspješnu" ispovijed i pričest, kao ni *OFFICIUM*, u uređenoj biblioteci Nike Milačića nije, kako se čini, imala posebne oznake - signature, ili ona zbog starine papira nije bila otisnuta.

U obiteljskoj se knjižnici Pužar - Rijeka, materijal vodi pod sljedećim oznakama: "APPARECCHIO e RINGRAZIAMENTO PER..." - (SF 7 "O" (2) /R/); "OFFICIUM TENEBRARUM" - (SF 6 "O" (1) /RP/R/).

³ Ovaj malen rukopis pisan hrvatskim jezikom, u obiteljskoj knjižnici Pužar - Rijeka, nosi vezanu oznaku (SF "O" (2a) /RP/R/).

LITERATURA

Perović, Svetozar, *Stih*; u: *Uvod u književnost* (ur. Škreb-Stamać), Zagreb, 2, 1986.

Vince, Zlatko, *Putovanja hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb, 2, 1990.

Zečević, Divna, *Pučka književnost (Povijest hrvatske književnosti 1)*, Sveučilišna naklada "Liber", Zagreb 1978.

RIASSUNTO

RACCOLTE DI TESTI MANOSCRITTI DALL'EREDITÀ DI NIKO MILAČIĆ (MILAZZI)

Il tema dell'articolo è il contenuto di due manoscritti dall'inizio del XIX° secolo, di carattere religioso, il quale fa parte dell'eredità dell' prof. del Ginnasio scientifico di Stato - Sussak, Niko Milačić (Milazzi) (1882-1965).

L'autore ci presenta i pregi del reperto mettendone in risalto le parti più interessanti, come pure le vastissime possibilità di descrizioni ed analisi linguistiche, ortografiche o storico-letterarie.